

Historien om Bodri

av Hédi Fried
med bilder av
Stina Wirsen

Ett lässtöd

- innan, under och efter du läser
Historien om Bodri för barn

Av Anne-Marie Körling

Varför ska vi läsa *Historien om Bodri*?

”Sverige glömmer aldrig”, slår Stefan Löfven fast i regeringsdeklarationen 2019.

Det är Förintelsen han åsyftar och den vi ska minnas. Det kan vi genom att beskriva och förklara det som en gång hände. Det är genom kunskap vi kan motverka att historien upprepas men också att Förintelsen förringas, ifrågasätts eller negligeras.

Barn måste lära sig från nollpunkten¹ vilket betyder att de inte kommer rustade med kunskaper utan måste lära sig allt från början. Vi behöver därför alltid utbilda den kommande generationen.

En påminnelse får jag då jag intervjuar några nioåringar:

- **Vad vet du om Förintelsen?**
- Förintelsen? Vad är det för ord?
- **Vad vet du om Hitler?**
- Hette han inte Adolf?
- **Vad vet du mer?**
- Inget, har det hänt nåt? Har han dött?

Barn kan inte minnas om de inte först får lära sig. Genom att utbilda kan vi minnas.

Böckerna berättar, minns och påverkar

Böckerna minns. Den judiske barnläkaren och pedagogen Janusz Korczak kom att lägga grunden för Barnkonventionen genom sin röst, men också de böcker och skrifter han lämnade efter sig. Därför kan vi också minnas Janucz Korczak. Tillsammans med de föräldralösa barnen som han tagit under sina vingar förintades han. Han övergav aldrig barnen trots att han fick möjligheten att undkomma. Hans böcker ges fortfarande ut och läses över hela världen.

Historien om Bodri är ett under i sig eftersom det aldrig var meningen att någon endaste människa skulle överleva Förintelsen. Primo Levi skriver i sina självbiografiska texter² att från förintelselägrenna var det inte meningen att någon skulle kunna vittna, att ingen skulle lämna Auschwitz levande. Men trots det överlevde några få Förintelsen, bland dem Hédi Fried och hennes syster Livia Fränkel. Och redan i förintelselägren visste Hédi Fried att om hon överlevde skulle hon berätta; ”Tanken på att vi måste överleva för att efter kriget kunna berätta om allt det som hänt oss...”³.

I mer än 30 år har Hédi Fried berättat, upplyst och svarat på frågor som unga ställt henne. 2018 fick högstadieläverna i Sverige hennes bok *Frågor jag fått om Förintelsen*³. Med *Historien om Bodri* vänder sig Hédi Fried till de yngre barnen. Genom att läsa för dem får vi lyssna till hennes levnadsöde och därigenom minnas det som har hänt.

¹ Sven-Eric Lidman, *Ett oändliga äventyr*, Albert Bonniers förlag, 2001

² Primo Levi, *Tre böcker*, Albert Bonniers förlag, 2013

³ Hédi Fried, *Frågor jag fått om Förintelsen*, Natur & Kultur, 2017

Bokens handling

Historien om Bodri består av två delar. Den ena är berättelsen om den älskade hunden Bodri och om det vanliga livet som kommer med att ha en hund, en vän och ett klätterträd. Hédi, bokens berättarjag, tvingas överge Bodri då tyskarna deporterar judarna till förintelslägren. När de befrias återförenas Hédi med Bodri. Om berättelsen om hunden är en saga så är berättelsen om Hédi inte det. Det är den andra delen och den skildrar Hédi Frieds levnadsöde. Om den grymma verklighet som innebar att de båda systrarna skildes från sina föräldrar, sitt hem, sitt land och hur de fördes till lägren där de skulle arbeta och slutligen förintas.

- **Berättelsen om hunden är en sorts saga medan författarens öde inte är det.**

Berättelsen byggs upp genom en inledande harmoni där det vanliga livet inte kantas av annat än vardagliga och hanterbara bekymmer. Lekar, vänskap och lekplatsen med träd att klättra som representerar den trygghet som omger barnen. Men ett mörker drar in där människor ändrar inställning. Där utsatthet, rädsla och maktlöshet tar vid i det som ska komma att bli en ofattbart sanning för de judar som utsattes för förföljelse och slutligen för Förintelsen. Systrarna överlever och får återse den hund som de så innerligt saknade.

- **Hédi Fried är berättarjaget, på så vis vet läsaren att hon kommer att klara sig trots det som händer, hon är en av de överlevande.**
- **Bokens gula papper påminner om ett gulnat fotoalbum och illustrationerna ger också en tidsmarkör att detta har hänt för länge sedan.**
- **Läsartillalet är lågmält, varmt och sakligt.**
- **Illustrationerna är samstämda med texten och ger omedelbara sinnesintryck av det som beskrivs.**

Hur ska vi läsa boken och för vem ska vi läsa?

Historien om Bodri vänder sig främst till barn från fem till nio år. Det är för dem vi ska läsa. Det är tillsammans med dem vi kan studera illustrationerna. Vi kan samtala, tänka och fråga tillsammans. Barn tänker mycket om det vi läser för dem. Deras tankar, funderingar och frågor kan skilja sig åt eftersom en femåring kan tänka på ett sätt och en nioåring på ett annat. Vilka erfarenheter barn har påverkar också deras förståelse och därmed deras kopplingar till det som berättas. Femåringen kan komma med lösningar som att ”när de blir stora ska de ta bort alla krig och lära alla människor att vara snälla.” En nioåring kan grubbla på hur det är att skiljas från föräldrarna och hur det skulle vara att klara sig själv. Barn med erfarenheter av särbehandling, krig och flykt får en spegel att symboliskt hämta kraft från. Dessa barn har också överlevt. Ett barn som färdats över havet i en gummibåt kan genom berättelsen om Bodri sätta ord på det hen lämnat bakom sig och om den hemska färd hen tvingats uppleva.

Ofta fokuser barnen på den delen av berättelsen som handlar om Bodri, snarare än den om flickornas öde. Låt dem tänka på hunden. Utgå ifrån det barnen berättar och tänker på när ni lyssnar till dem. Att skiljas från hunden kan symboliskt handla om alla slags förluster och om människans längtan efter förening och återförening.

Vi kan inte säkert veta hur barn reagerar därför bör du som högläsare vara lyhörd och också läsa av dem som lyssnar. Det är inte farligt att känna, tvärtom. Genom att prata om känslor och lära oss förstå dem kan vi tänka på det som skrämmer oss eller gör oss ledsna eller glada. Det gäller för alla böcker vi läser. Barn reagerar på olika saker. Och det som ett barn hittar lösningar till, kan skapa rädsla hos en annan.

Det är viktigt att ge barn en rik inblick i vad som finns att läsa om. Det får de bland annat genom att vi högläser för dem. Böcker väcker känslor och bidrar till att vi kan tänka. Därför behöver barn alla slags böcker. Också ”sådana som väcker deras sociala medvetande och medkänsla...”⁴ skriver Astrid Lindgren.

Läs för att:

- väcka känslor, tankar och frågor
- för att samtala och tänka tillsammans
- bidra till bildning och demokrati
- skapa pedagogiska samtal om böcker som läses i förskolor och skolor

Innan du läser

Som vid all pedagogisk högläsning är det bra om du själv läser boken innan du läser den för barnen. En sådan läsning innebär att du läser texten och bekantar dig med illustrationerna. Tänk på att dina kunskaper om Förintelsen är vida större än barnens. Det gör att dina känslor aktiveras och att du har en större förståelse för det som beskrivs i berättelsen. Det gäller att du har kontakt med dina känslor och kunskaper så att dessa inte hindrar eller begränsar barnen att uttrycka sina. Det finns en risk att du förstorar det som författaren har skrivit och lägger till egna ord och känslor. Tänk därför på att lita på författarens berättande och låt den äga ordet. Författaren och illustratören står på barnets sida. Det bör du som högläsare också göra.

Med stöd i styrdokumentet

De pedagogiska samtalen som förs inom förskola och skola bör också innehålla reflektioner kring de böcker vi läser för barn och elever. Det handlar om att ha kännedom om vilka böcker som just nu läses i verksamheten och att vid samtal med föräldrar kunna berätta något om boken och varför. Den kollegiala tryggheten förstärks om vi diskuterar vad vi läser och varför vi läser. Både förskola och skola ska föra en aktiv diskussion om vad som är viktig kunskap i dag och i framtiden samt att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden i samhället. Barn ska få uppleva känslor och stämningar och oavsett skolform ska vi främja både förståelse och inlevelse. Främlingsfientlighet och intolerans ska bekämpas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Vi ska lära oss värdet av kulturell mångfald.⁵

Vi läser för att:

- ge ett rikt och nyanserat språk
- aktivt bekämpa främlingsfientlighet och intolerans
- för att uppleva, förstå och lära
- få förståelse för den kulturella mångfalden

⁴ Astrid Lindgren (red. Lena Törnqvist), *Det gränslösa äventyret*, Eriksson & Lindgren, 2007

⁵ Lgr 11, s. 10, Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet

Under läsningen

När vi högläser är vi inte ensamma. Den som läser är där och de som lyssnar likaså. Tillsammans skapar vi en värdefull gemenskap kring boken. Med en trygg inställning till bokens innehåll och med en saklig och varm högläsarröst förmedlar du att du är trygg med det du ska läsa och berätta. Barn reagerar på vuxnas reaktioner och tolkar världen utifrån dem. Om vi är trygga skapas utrymme för barnen att själv reagera, fråga och tänka. En bok som väcker många reaktioner blir en bok som vi läser om och om igen. Första gången de hör berättelsen vet barnen inget om den, andra gången vet de hur den slutar och det bidrar till att de känner en större trygghet med det som händer i boken, tredje gången kan man läsa berättelsen genom att bara visa illustrationerna och diskutera hur de beskriver det som händer.

Vi kan läsa boken på ett varierat sätt. Hur vi bearbetar illustrationer skiljer sig från hur vi bearbetar texten. När vi bara lyssnar skapas inre bilder som kan förändras medan illustrationerna drabbar oss direkt och omedelbart. Vi kan välja att läsa texten utan att visa illustrationerna. Börja med en illustration och samtala om den och därefter läsa hela texten utan att visa fler illustrationer. Vi kan läsa boken utan texten och enbart samtala utifrån illustrationerna, sida för sida, och låta barnen berätta vad de ser, tänker, känner och tror. Vi kan läsa bokens text sida för sida, stanna upp och studera illustrationerna och uttrycka våra spontana tankar och reaktioner på det vi hört och det vi får se.

Den som högläser läser inte bara texten och bilden utan läser även av de barn som lyssnar. Därigenom kan högläsaren anpassa sig till hur barnen förstår och reagerar genom att låta dem samtala om sina funderingar. Barns frågor bidrar till att de lär sig och måste därför tas på stort allvar och inte förringas eller tystas. Barn uttrycker sig på olika sätt, när de frågor görs det av nyfikenhet och av en vilja att få veta mer. Det är därför viktigt att lyfta alla frågor och inte bedöma dem som tillåtna eller otillåtna, seriösa eller oseriösa.

Hédi Frieds bok (*Frågor jag fått om Förintelsen*⁵) bygger på de frågor författaren fått under sina många besök i svenska skolor. Exempel på frågor hon fått:

- *Fanns det snälla SS-soldater?*
- *Hur var ni klädda?*
- *Hur var det att ha mens?*

Frågorna breddar förståelsen för Förintelsen. Barn har inga avsikter med sina frågor annat än att få veta och förstå.

Efter läsningen

Den höglästa boken brukar vara den bok som barnen vill titta i tillsammans med kompisar. Låt dem läsa boken och studera vad de fastnar för och vad de berättar för varandra. Det ger dig en vink om vad du kan lyfta vid nästa lästillfälle. Inte sällan blir det som barnen lyssnat gemensamt till också innehåll för deras lekar. Låt barnen leka berättelsen på det sätt som barnen behöver och själva vill. Att måla och lyssna på musik kan vara ett sätt att låta barnen gestalta boken. Det är då viktigt att de får berätta om sin bild och vad de tänkte när de målade den. Vi kan också använda det ordförråd som boken ger oss och med hjärp av det återberätta det som vi lyssnat till. Genom att låna Hédis ord kan vi skriva något eget; vakthund, valnötsträdet, gömställen, plommon, skrubbsår, synagoga, körsbärsträdet, klätterträd, fångkläder, snöpyjamas, spetskjolar, kopparröda och överleva. Kunskap får vi genom ord och därför kan det vara berikande att låta barnen pröva dem i lek, text och samtal.

5 Hédi Fried, *Frågor jag fått om Förintelsen*, Natur & Kultur, 2017

Dela undervisning och dela erfarenheter

De som överlevt Förintelsen och fortfarande är vid liv är få och snart är också de borta. Det gör att vi måste minnas och lära av det som har hänt och hur barn tänker, förstår och frågar om det som ägt rum en gång. Låt oss samla våra pedagogiska tankar och dela dem med varandra när det kommer till frågor om Förintelsen, om arbetet mot diskriminering och vilka gensvar vårt arbete ger barnen.

Några frågor att ställa sig:

- Vilka är hindren vi möter när vi talar om boken?
- Hur kom vi över de hindren?
- Vad lärde vi oss?
- Hur går vi vidare?

Under hashtagen #lärareglömmerinte kan vi som lärare samla våra tankar och dela med oss av vår erfarenhet av att använda *Historien om Bodri* i undervisningen.

Anne-Marie Körling, 2019

